

За наукові КАДРИ

Орган партбюро, ректорату, комітету ЛКСМУ та профкому
Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова

В НЬЮ-ІОРКУ ПОЧАЛА РОБОТУ XV СЕСІЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАРОДІВ.

НАРОДИ СВІТУ ПОКЛАДАЮТЬ ВЕЛИКІ НАДІЇ НА ЦЮ СЕСІЮ. ВОНИ ПЕВНІ, ЩО РАДЯНСЬКИЙ УРЯД І ЙОГО ПОСЛАНЦІ ЗРОБЛЯТЬ ВСЕ ВІД НИХ ЗАЛЕЖНЕ, ЩОБ НЕБО НАД НАШОЮ ПЛАНЕТОЮ БУЛО ЧИСТЕ. ОДНАК РАДЯНСЬКІ ЛЮДИ УСВІДОМЛЮЮТЬ І ТЕ, ЩО УСПІХ ПЕРЕГОВОРІВ В ООН ЗАЛЕЖИТЬ НЕ ТІЛЬКИ ВІД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ ТА ІНШИХ МИРОЛЮБНИХ КРАЇН. НЕОБХІДНО, ЩОБ УСІ ДЕЛЕГАЦІЇ В СВОЇЙ РОБОТІ ВИХОДИЛИ З ЖИТТЄВИХ ІНТЕРЕСІВ НАРОДІВ, З ПРИНЦИПІВ МИРНОГО СПІВІСНУВАННЯ.

(Передова «Правди» за 21 вересня).

ТВОЄ ЗАВДАННЯ, РІДНА БАТЬКІВЩИНО, БУДЕ ВИКОНАНЕ!

Щороку дорідніші і багатші врожай визрівають на колгоспних та радгоспних ланах нашої Батьківщини. Колгоспне селянство самовіддано працює над здійсненням завдання, яке поставили перед ним Комуністична партія і Радянський уряд, — наздогнати і випередити найбільш високо розвинені капіталістичні країни і, в першу чергу, Сполучені Штати Америки, по виробництву продуктів для населення і сировини для промисловості. Величезне значення для досягнення цієї мети має вирощування культури з такими широкими масштабами застосування, якою є «королева полів» — кукурудза.

Надзвичайно багатий врожай кукурудзи в цьому році! Але мудрість народна каже: «Не той врожай, що в полі, а той, що в стодолі». Жодної зернини кукурудзи не повинно бути втрачено. Все треба зібрати вчасно і без втрат.

На допомогу колгоспникам в цій державно важливій справі приходять студенти. Студенти нашого університету не вперше працюють на збиранні кукурудзи. У них є все для успішного виконання завдання — і певний досвід, і молоді, сильні руки, і комсомольське завзяття, і свідомість важливості цієї роботи, свідомість того, що вона буде потужним внеском у виконання плану третього року семиріччя.

Товариші студенти! З перших днів роботи розгортайте широке соціалістичне змагання за виконання та перевиконання виробничих норм, за швидке і безвратне збирання високого врожаю. Працюйте дружно, рівняйтеся в роботі на передових, підтягуйте відстаючих, допомагайте слабшим, нещадно картайте ледарів, нероб та барчуків.

Один за всіх, всі за одного! Хай цей принцип буде основою ваших відносин.

Крім роботи на полях, крім своїх рук, студенти і викладачі університету мають принести на село свої знання, свою культуру. Збирання кукурудзи треба поєднувати з систематичною культурно-освітньою роботою. Кожен викладач, кожен студент повинні вважати своїм обов'язком прочитати 1—2 лекції для колгоспників, проводити з ними бесіди, голосні читки газет та художньої літератури, повинні допомагати колгоспним активістам підносити рівень роботи гуртків художньої самодіяльності.

Роботи багато! Але й сил у нас чимало.

Твоє завдання, рідна Батьківщино, буде виконане. В цьому немає ніяких сумнівів.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Звичайно, хотілося нам до старих друзів — в Іванівський район, в село Сухомліново. Але наказ є наказ. І ось ми в колгоспі «Шляхом Леніна», Роздільнянського району, в селі з чисто економічною назвою «Мільярдівка». Назва цілком відповідає колгоспові, великому й багатому.

— Все в нас є, — говорив на зборах студентів заступник голови колгоспу Іван Матвійович Толстик, — кавуни, м'ясо, молоко, виноград...

— І кукурудза, — жартує хтось. — Так, кукурудзи багато нині вродило. Але спочатку будемо працювати на буряках і винограді.

Виноград! — о, це подобається присутнім.

Після невеликих зборів студентів філологічного факультету (II і III курсів) розміщують по квартирах. Господарі зустрічають нас привітно. Потім обід. Винограду, кавунів, дійсно, скільки душа забагне.

Невеличкий відпочинок, і РОБОТА РОЗПОЧАЛАСЯ.

Сьогодні очищають буряки. Працюють по ланках. З незвички ламає спину, швидко втомлюються руки. Допомагає виробничі гімнастика. Як по команді, встають члени ланки Бориса Гутнова. Над ними спочатку сміються, але потім... приєднуються. Якихось дві-три хвилини, а працювати стає легше.

Норм поки що немає ніяких, але кожна ланка намагається обчислити якомога більше буряків. На кінець роботи переможцями виявляються дівчата з бригади Ольги Вербицької.

— Нічого, завтра нагонимо й перегонимо, — кажуть «гутновці».

А члени ланок Саші Домбровського і Зоріка Аврутіна мовчать, але можна бути певними, що вони теж не осоромляться.

Пізно ввечері ми побували в гостях у своїх молодших колег — студентів II курсу, які добре попрацювали сьогодні на збиранні кавунів.

Ось і залишився позаду цей перший день в колгоспі. За ним ідуть другий, третій, ...десятий. Треба багато зробити: врожай вчасно зібрати, польську мову підучити, прочитати твори з літератури, підготуватись і виступити з концертом художньої самодіяльності перед колгоспниками. Але студенти все встигнуть зробити. В цьому всі ми впевнені.

Ася ПЕРЕЙМЕР.

Состави вже подано. Один піде в Іванівку, другий — в Роздільну.

ЇДУТЬ, ЇДУТЬ КОМСОМОЛЬЦІ, І ПІСНІ ДЗВЕНЯТЬ

— Ідемо. — Не ідемо. — Ідемо. — Не ідемо. Так було з перших днів навчального року. Одні казали, що ідемо в колгосп на кукурудзу, другі — що не ідемо, треті взагалі мовчали. Але останніх було мало. Найбільше було таких, що казали: треба їхати. Так, багатьом хотілося в колгосп: адже там найкраще пізнається сила колективу, найкраще гартується дружба. А головне — нас кликало почуття обов'язку. Адже колгоспники звернулися до нас, студентів, з проханням. Значить, ми потрібні, значить, на нас покладають надії, нам вірять.

І ось про колгосп заговорили ввечері. Ми почали готуватися: купували теплі речі і взуття, пропускали (немає правди діти) лекції. Особливо ця остання обставина позначилася на предметах, які вимагають систематичної підготовки. Наприклад, на третьому курсі філологічного факультету вірш польською мовою деякі пообіцяли Михайлові Івановичу Ілляшу розповісти «після колгоспу».

І от, нарешті: «Ідемо!».
— А коли?
— Точно невідомо.

На лекціях, в чергах до їдальні, в гуртожитках — всюди почуєш спогоди про поїздки минулих років: і про роботу, і про концерти художньої самодіяльності для колгоспників, і про те, як втомлювалися в перші дні, і як давали потім по дві і більше норми, і, звичайно ж, про різні кумедні випадки: як колись хімікам півень не давав заснути цілу ніч своїм ку-

куруванням, як тоді ж таки один з викладачів університету, що зазнав у машині, цілу ніч уві сні сигналив, поки не зібрав все село.

Аж до 17 вересня ніхто точно не знав, коли ж ми ідемо. І от, нарешті: «В понеділок».

Останні приготування, черги мешканців гуртожитків до «білизнаної господарки», групові походи в кіно і по вулицях Одеси, з якою прощаємося на місяць, остання партія в шахи, шашки, остання ніч, коли хотілося виспатися і ніяк не можна було заснути.

А в понеділок, ледь-ледь замерехтіла ранкова синь — всі вже були на ногах.

Автобусами, тролейбусами, пішки, з чемоданами в руках і рюкзаками за плечима спішають студенти до вокзалу. Рідко буває тут стільки народу. І не дивно. Студенти 7 факультетів університету через кілька хвилин вирушать в путь: одні — в Іванівку, де працювали раніше, інші — в Роздільнянський район. Поки чути багатоголосий гомін, схожий на бджолиний рій: кожний відшукує «своїх», тобто свій факультет, свій курс. Але ось оголошено посадку. І вже то там, то тут з відкритих вікон вагонів летять пісні — одна краще другої. Мимоволі заслухаєшся і не знаєш, в який вагон заходити. Всю дорогу супроводжувала нас пісня:

Ведь как-никак мы все студенты,
А это слово что-нибудь да значит,
И даже в трудные моменты
Студент не хнычет и не плачет,
а поет.

Юрій ШЕПЕЛЄВ.

Поїхали! До побачення, друзі!

Фото П. Дутка.

ПІДСУМКИ ВЕСНЯНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ СЕСІЇ І ЗАВДАННЯ ПАРТОРГАНІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ НА 1960—61 н/рік

ВІДКРИТІ ПАРТІЙНІ ЗБОРИ УНІВЕРСИТЕТУ

З доповіді проректора по учбовій роботі доцента С. М. Ковбасюка

Виконуючи рішення ХХІ з'їзду КПРС, постанову ЦК КПРС «Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах», здійснюючи «Закон про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР», університет проводить роботу по наближенню навчання до потреб життя, по прищепленню студентам необхідних практичних навичок. В лекційних курсах, на семінарських і практичних заняттях краще стали висвітлюватись питання про застосування наукових досягнень на виробництві. Студенти знайомляться з виробництвом, з завданнями, які розв'язують колективи підприємств.

Викладачі кафедр суспільних наук підбирали і використовували в лекціях і на семінарських заняттях місцевий матеріал.

На факультетах, курсах і в групах проводились виробничі екскурсії. Для набуття студентами технічних знань і навичок і вивчення методики застосування кіно в навчальному процесі в університеті створено кінокабінет, в якому за останні два роки пройшли курс навчання понад 300 студентів.

В 1959—1960 р. було створено спеціальний клас для вивчення автотомобільної справи. Автосправою оволодівало 60 студентів різних факультетів.

Більше уваги приділялось в 1959—1960 навчальному році виробничій практиці.

Важливу роль в справі дальшого покращення підготовки і виховання молодих фахівців відіграє повсякденна участь студентства у суспільнокорисній праці (робота на аркадійських сходах, в Ботанічному саду, на водній станції, на стадіоні, на будівництві гуртожитку, самообслуговування в учбових корпусах і гуртожитках).

Винятково важливе значення для підготовки молодих спеціалістів, для формування в них комуністичної свідомості має політико-виховна робота.

Партійна організація, ректорат, деканати та кафедри шукали нових творчих форм поліпшення політико-виховної роботи. На курсах і в групах проводились зустрічі зі старими більшовиками, членами бригад комуністичної праці, видатними діячами радянської науки і культури. Проводились тематичні вечори, тематичні комсомольські збори, диспути. Агітаторами в групах працювало 109 комуністів і безпартійних викладачів та наукових співробітників.

Колектив університету став більше уваги приділяти естетичному вихованню.

Відзначаючи певні успіхи у проведенні політико-виховної роботи, слід вказати і на наявність недоліків. На факультетах не завжди правильно добирають агітаторів, серед агітаторів мало провідних фахівців (на фізико-математичному факультеті, наприклад, жоден завідувач кафедрою не працює агітатором, з 31 агітатора лише 7 доцентів, на біологічному факультеті з 33 агітаторів лише 8 доцентів).

Все ще недостатньо добре поставлена індивідуальна робота.

Мали місце порушення трудової дисципліни не тільки з боку студентів, а й деяких викладачів (доцент Алексеев-Попов).

Підсумки іспитів і заліків свідчать, що переважна більшість студентів сумлінно працювала протягом семестру, добре засвоїла програмовий матеріал і успішно склала сесію.

Загальна успішність по результатах весняної сесії 1960 року становить 90,6 проц. Порівняно з минулим роком успішність студентів підвищилась майже на 3 проц.

Перше місце в цьому відношенні займають філологи. Різко підвищилась успішність на біологічному та хімічному факультетах. Втрачає свої позиції передового історичний факультет. Останнє місце займають фізики і математики.

Покращала робота з студентами заочного відділу. Деканат і кафедри більше уваги приділяли організації учбово-методичної роботи з студентами заочного та вечірнього навчання.

Заочне і вечірнє навчання забезпечуються переважно штатними професорсько-викладацькими кадрами. Активізувалася робота по

розробці і друкуванню посібників та окремих лекцій для студентів-заочників (за рік було видано понад 20 назв допоміжної літератури для заочників з історії КПРС, політекономії, логіки, біології, географії тощо).

Внаслідок перебудови керівництва заочним навчанням поліпшились показники у навчанні, зміцнилася дисципліна.

На «відмінно» і «добре» склали всі іспити 404 студенти (21,5 процента). Найвищу успішність під час сесії показали студенти-заочники географічного, історичного та філологічного факультетів.

Успішно виконано план прийому на перші курси всіх факультетів.

В новому 1960—1961 навчальному році перед колективом університету стоять великі і відповідальні завдання: партійна організація, ректорат і деканати факультетів повинні далі продовжувати перебудову навчального процесу, наближати його до вимог життя; треба розгорнути боротьбу за підвищення якості навчання, посилити роль комсомолу, як помічника партійної організації, ректорату і деканатів факультетів у справі мобілізації на високу навчально-трудоу дисципліну. Необхідно покращити та зробити більш дійовою політико-виховну роботу серед студентства на курсах, в академічних групах, в гуртожитках.

му перед нами стоять великі завдання. Треба поліпшити підготовку викладацького складу через аспірантуру, і партійна організація університету повинна взяти це під свій контроль. Погані справи з лаборантськими кадрами. Їх треба підбирати за діловими якостями і виховувати.

Закон про зміцнення зв'язку школи з життям націлює нас на кращу організацію практичних занять. У нас практичні заняття проводяться часто не в спеціальних лабораторіях. Це знижує якість підготовки студентів. Наприклад, біологи повинні вивчати хімію в хімічних лабораторіях, а не на біологічному факультеті.

Наш контингент студентів в основному — це студенти-заочники. Тому робота з заочниками повинна займати належне місце. Необхідно розробляти спеціальні лекції — оглядові, консультаційні, — методичні плани семінарських занять, методрозробки. Все це ми можемо друкувати на «Ротапринті» і ротаторі.

Наш контингент студентів в основному — це студенти-заочники. Тому робота з заочниками повинна займати належне місце. Необхідно розробляти спеціальні лекції — оглядові, консультаційні, — методичні плани семінарських занять, методрозробки. Все це ми можемо друкувати на «Ротапринті» і ротаторі.

Нам обіцяють розширити матеріально-технічну базу, в зв'язку з 100-річним ювілеєм університету. Ми просили побудувати нам учбово-лабораторний корпус і один будинок під квартири професорсько-викладацькому складові.

Свій 100-річний ювілей університет повинен відзначати не тільки традиціями минулого, але й нинішніми своїми досягненнями. Тому

му перед нами стоять великі завдання. Треба поліпшити підготовку викладацького складу через аспірантуру, і партійна організація університету повинна взяти це під свій контроль. Погані справи з лаборантськими кадрами. Їх треба підбирати за діловими якостями і виховувати.

Закон про зміцнення зв'язку школи з життям націлює нас на кращу організацію практичних занять. У нас практичні заняття проводяться часто не в спеціальних лабораторіях. Це знижує якість підготовки студентів. Наприклад, біологи повинні вивчати хімію в хімічних лабораторіях, а не на біологічному факультеті.

Наш контингент студентів в основному — це студенти-заочники. Тому робота з заочниками повинна займати належне місце. Необхідно розробляти спеціальні лекції — оглядові, консультаційні, — методичні плани семінарських занять, методрозробки. Все це ми можемо друкувати на «Ротапринті» і ротаторі.

Професор Р. Й. Файтельберг

Настав час дообладнати кафедри біологічного факультету. Треба збільшити асигнування і протягом всього року розумно їх витратити.

Співробітники біологічного факультету з вини міністерства мало беруть участь в міжнародних конференціях, конгресах.

Готувати кадри треба не тільки через аспірантуру. Але лаборанти, асистенти, доценти не мають в цьому відношенні ніякої підтримки. Їм не надаються творчі відпустки, командировки.

Доцент Г. А. В'язовський

Педпрактика студентів IV курсів повинна спочатку проходити в місті, в добре обладнаних школах, а стажування — на селі.

Захист дипломних робіт повинен відбуватися на значно вищому рівні, ніж тепер, особливо на заочному відділі.

Музейну практику треба проводити більш цілеспрямовано. Перш за все, вивчити своє місто, свою область, а потім і інші міста.

Нормальний навчальний процес на філологічному факультеті важко налагодити через тісноту в корпусі по пров. Маяковського, 7. Проводити громадську роботу в нелекційний час також неможливо через заняття політехнічного інституту.

Доцент І. О. Греков

Приєднання юридичного факультету до держуніверситету покладає велику відповідальність на нас в галузі наукових робіт. В зв'язку з приєднанням не вирішено ще ряд питань, що позначається на нормальній роботі факультету. Так, наприклад, не зовсім розв'язане ще питання із штатами. Необхідно також конкретніше ставити питання про стаціонар і спеціалізацію на факультеті.

**

В дебатах по доповіді взяли участь також комуністи Абрамов, Мигаль, Алішевський, Романюк, Нейдорф.

ЧЕРЕЗ 25 РОКІВ

20 серпня цього року в Будинку вчених зустрілися фізики, хіміки та математики, які закінчили наш університет 25 років тому. Випускники Одеського університету приїхали на цю незвичайну зустріч з різних місць Радянського Союзу: з Києва, Ленінграда, Москви, Полтави... Від тих, хто не зміг прибути на зустріч, до Одеси прийшли телеграми з Челябінська, Новоросійська, Владивостока.

25 років! Понад 60 випускників зустрілися вперше за багато років. Змін і подій в житті кожного відбулося стільки, що ні розповісти, ні вислухати все так і не пошало друзям, хоч розмовляли і слухали одне одного до світанку.

Випускники 1935 року працюють зараз у найрізноманітніших галу-

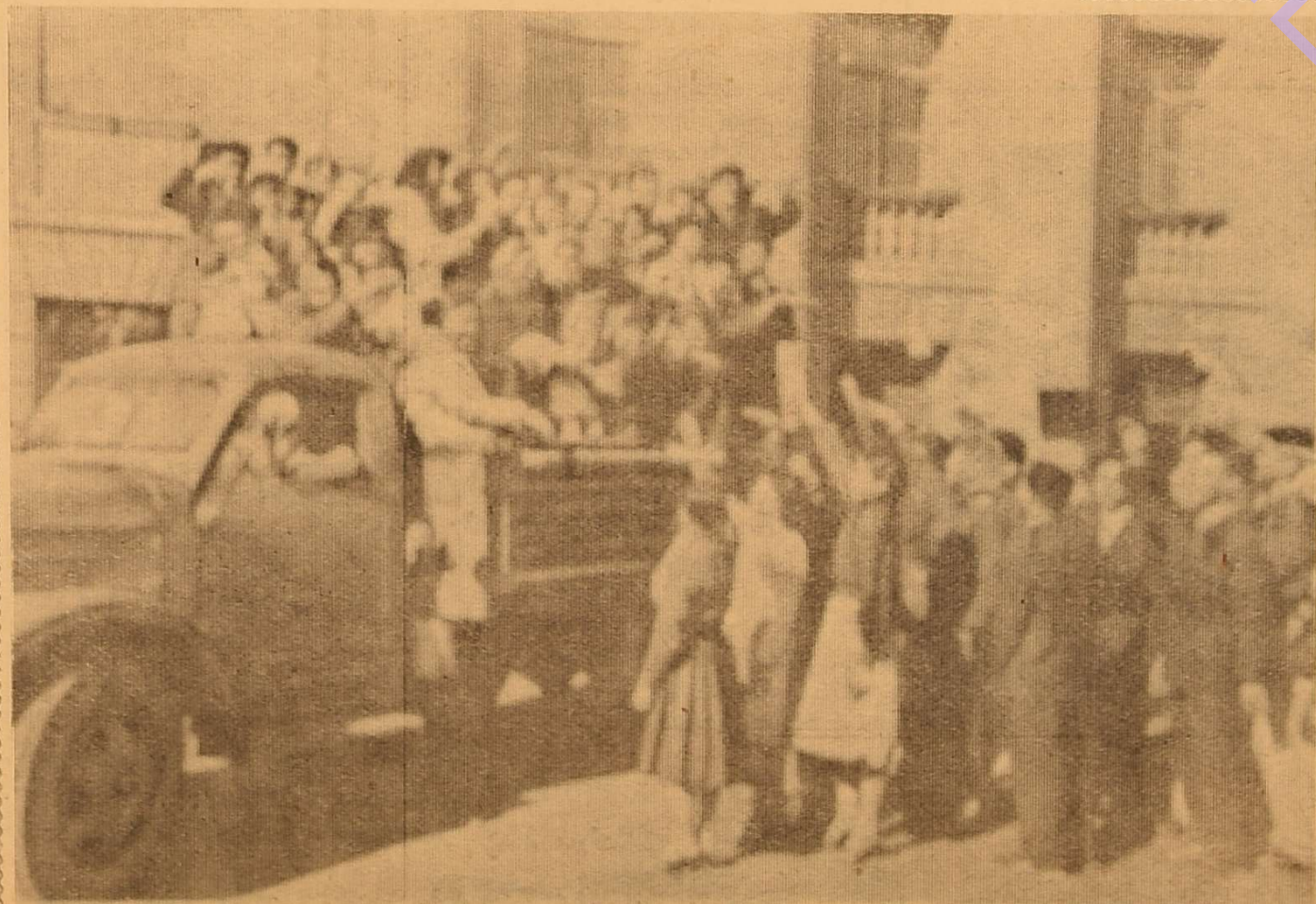
зях народного господарства нашої країни: у школах, науково-дослідних установах Академії наук СРСР, в республіканських академіях, технікумах, у заводських лабораторіях. На зустрічі з задоволенням було відзначено, що науковий ріст випускників 1935 року досить значний. Багато спеціалістів першого випуску університету захистили вже докторські і кандидатські дисертації, стали професорами, доцентами, досвідченими вчителями. Переважна більшість з тих, хто працює зараз у науково-дослідних установах Радянського Союзу, надрукували вже по декілька десятків наукових праць. Багато з них зараз очолюють кафедри, окремі відділи наукових установ. На зустрічі з вітальним

словом виступали старі професори і доценти, колишні вчителі і вихователі перших випускників університету. З почуттям гордості за своїх вихованців говорили вони про те, що перші випускники університету високо тримають честь рідного вузу, йдучи завжди в перших лавах борців за розвиток науки, культури, промисловості в нашій країні.

Свято бережуть випускники 1935 року пам'ять про своїх друзів, що загинули в дні Великої Вітчизняної війни, і під час зустрічі урочисто вшанували її.

Учасники зустрічі домовились зустрічатися через кожні 5 років.

Л. ХОЛОДЕНКО.

«Бережись, кукурудзо! Ми починаємо наступ».

Фото П. Дутка.

1835 Олександр Опанасович ПОТЕБНЯ 1960

Серед видатних вітчизняних вчених другої половини XIX ст. почесне місце займає ім'я Олександра Опанасовича Потебні, вченого-філолога, що збагатив науку про російську, українську мови, а також інші слов'янські і навіть неслов'янські мови. Його праці присвячені також вивченню проблем фольклористики, літературознавства та етнографії слов'янських і прибалтійських народів. Уже в кінці XIX століття він був визнаний «першокласною розумовою силою», якою «Росія в останні два десятиліття (1870—90 роки — І. Г.) так блискуче була представлена...».

Справжнє ж визнання, широке застосування і високу оцінку наукова спадщина вченого здобула у наш, радянський час. «Потебня, — пише академік В. В. Виноградов, — зробив переворот в граматичних теоріях, якими до нього жила наука про російську мову... він новий, свіжий струмінь у вивченні російської літературної мови».

Більшість його творів глибоко вивчаються радянськими мовознавцями, літературознавцями, фольклористами, етнографами, психологами, істориками та філософами. Все прогресивне і дійове із спадщини вченого знаходить своє наукове творче впровадження і продовження у працях провідних радянських вчених В. В. Виноградова, Л. А. Булаховського, В. І. Боровикова, Б. О. Ларіна, І. І. Мещанінова, І. К. Білодіда та інших.

Ім'я О. О. Потебні присвоєно урядом УРСР Інституту мовознавства Академії наук України.

22 вересня минає 125 років з дня народження О. О. Потебні. Народився вчений у с. Гаврилівці Роменського повіту на Полтавщині, у сім'ї дрібного поміщика. Українське середовище сприяло глибокому засвоєнню рідної йому української мови, любов до якої він проніс через усе своє життя. Майбутній вчений глибоко цікавиться фольклором, побутом і звичаями українського народу.

Перебуваючи в Радомській гімназії (Польща), Потебня старанно вивчає польську, німецьку та класичні мови. Навчання на історико-філологічному факультеті Харківського університету, куди він вступив 16-річним юнаком, дало змогу глибоко вивчити мову, літературу, фольклор та історію російського народу.

Наукове вивчення філології (в першу чергу мов) двох братніх народів — російського та українського — було основним у діяльності Потебні. Тому ім'я вченого є символом, який нагадує про братерство цих двох східнослов'янських народів, братерство, яке ґрунтується на спільності походження з єдиного давньоруського джерела, на спорідненості мов та культур.

Наукова спадщина О. О. Потебні обіймає понад 50 робіт. Частина з них — рукописи, які зараз вивчаються і видаються. Найвидатнішим твором, що становить велику наукову цінність і зараз, є чотирьохтомна праця «Из записок по русской грамматике», перший том якої був виданий у 1874 році, а останній у липні 1941 р. Вперше в науці глибоко висвітлюється проблема історичного синтаксису та історичної морфології російської, української, а також інших слов'янських мов. Мовні явища розглядаються в їх історичному роз-

22 вересня у нашій країні і за її межами відзначається 125-річчя з дня народження видатного вітчизняного вченого-філолога О. О. Потебні. Кафедра українського мовознавства разом з іншими кафедрами філологічного факультету у жовтні місяці проводить спеціальну конференцію, присвячену вшануванню пам'яті вченого.

виту від простих до складніших — такий процес поступового удосконалення мови загалом.

Мова як творчість народу відкладається у народній пісні, прислів'ї, казці, повір'ї, легенді, міфі, байці, розмовній мові, просторіччі, літературній (писемній) мові. Тому вчений оперує колосальною кількістю прикладів з різних часів і різних мов, включаючи й стародавню. Глибока наукова аргументація є характерною ознакою наукових досліджень Потебні.

Метод порівняльно-історичного дослідження явищ, принципово високо оцінений у працях Ф. Енгельса і В. І. Леніна, — застосований Потебнею для вивчення мовних явищ, сприяв створенню названої праці, що становить гордість вітчизняного мовознавства.

Творчість О. О. Потебні — явище самотутнє. Навіть у ранній філософській праці «Мысль и язык» (1862), написаній під впливом ідей німецького мовознавця Вільгельма Гумбольдта, Потебня цікавиться найбільш важливою проблемою — взаємозв'язком мови і мислення, проблемою, яка не втратила своєї актуальності і в наш час. Вже сама постановка цієї проблеми на той час була явищем прогресивним, хоч розв'язати її вчений не зміг. Стан філософської науки про мову у 60-х роках XIX віку у всьому істотному зводився до твердень, висловлених автором названої праці. Прогресивними також слід визнати погляд на мову не як на факт, що вже склався, а як на діяльність, мова постійно розвивається за властивими їй законами. Творчо розвиваючи думки Гумбольдта, Потебня вірно стверджував, що мова є не просто засобом вираження готових думок, а є також і засобом утворення думок.

Разом з тим у книзі «Мысль и язык» висловлено чимало суб'єктивно-ідеалістичних положень, які наука пізніше відкинула. Таким є, наприклад, твердження про слово, як про індивідуальний акт духовної творчості («для себе») і в зв'язку з цим перебільшене підкреслення в словесному акті сприйняття тим, хто слухає, сказаного як «розуміння по-своєму». Шукання відповідей на найбільш актуальні філософські проблеми часу — основний характер названої праці. І не вина вченого, що окремі з них були розв'язані через кілька десятиліть, а деякі ще й сьогодні стоять на черзі дня.

О. О. Потебня зрозумів, що для відповіді на складні мовні питання потрібні дослідження конкретного мовного матеріалу, накопичення фактів з лексики, граматики, фонетики, етимології, семасіології тощо. Уся наступна діяльність вченого і була зв'язана з вивченням законів розвитку конкретних мов.

О. О. Потебня був прогресивним вченим. Тому він не поділяв будь-яких буржуазно-націоналістичних теорій, визнавав рівність усіх мов і вільність їх розвитку. Треба було мати мужність справжнього вченого, щоб в умовах валуєвських

великодержавницьких циркулярів про заборону української мови писати наукові дослідження про цю мову. Саме Потебні завдячує українська мова тим, що вже в XIX ст. вона стала об'єктом дослідження не лише у російському мовознавстві, а й у мовознавчих працях зарубіжних вчених. Українській мові присвятив дослідник спеціальні розвідки: «Заметки о малорусском наречии» (1870), «Разбор сочинения П. Житецкого», «Очерк звуковой истории малорусского наречия» (1876), а також «Малорусская народная песня по списку XVI века» (1877). Під кінець свого життя, уже хворим, він вперше здійснив переклад українською мовою «Одіссеї» — безсмертного твору античного поета Греції Гомера.

Світогляд О. О. Потебні форму-

вався під впливом ідей російських революціонерів-демократів О. І. Герцена, М. Г. Чернишевського, В. Г. Белінського, М. О. Добролюбова, а також під впливом засновника матеріалістичної психології в Росії І. М. Сеченова.

І немає нічого дивного в тому, що В. Белінського вчений називав «справжнім героєм свого часу», як немає нічого дивного і в тому, що пошестель Харківського учбового округу Воронцов-Вельямінов, захищаючи вшановувати пам'ять Олександра Опанасовича, рішуче сказав: «Не дозволю. Потебня — це прапор!». Важливе значення мав і той факт, що брат вченого Андрій Опанасович, був однодумцем і другом Герцена, одним із керівників таємної революційної організації офіцерів в Польщі, яка пізніше влилася в товариство «Зем-

ля і воля». Під час польського визвольного повстання 1863—64 рр. героїчно загинув у бою.

Дослідницькому методу Потебні характерний був історичний підхід до аналізу фактів і явищ мови, літератури, фольклору. Історизм природно сприяв виявленню стихійно-матеріалістичних і діалектичних устремлінь вченого.

Але послідовним матеріалістом Потебня ніколи не був. У його творчості спостерігаємо чимало прикладів відходу від матеріалістичного мислення в бік до агностицизму, в бік до суб'єктивного ідеалізму.

Творча спадщина О. О. Потебні є великим внеском у вітчизняну науку про слово. Патріотично і пророче думав він про майбутнє вітчизняної науки, славним бійцем якої був і він сам, думав, що «настане час, коли будуть до нас чуїно прислухатись і на Заході», бо «у нас є щось своє, нами і по-нашому зроблене для цивілізації світу, є своє і в науці, і в мистецтві, і в суспільстві... І справді ж до нас прислухається зараз увесь світ».

Доцент І. ГРИЦЮТЕНКО.

О. О. ПОТЕБНЯ ПРО ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

О. О. Потебня протягом усієї своєї наукової діяльності збирав і вивчав риси української народної мови, риси окремих її говорів. Зрозуміло, що такий постійний інтерес О. О. Потебні до вивчення живої української мови був не випадковий. Як відомо, протягом II-ої половини XIX ст. в зв'язку з великодержавницькою гіпотезою Погодіна-Соболевського точилася гостра полеміка навколо походження українського народу та його мови. Оборонці гіпотези Погодіна-Соболевського, не знаючи живої української мови, її діалектних особливостей, обґрунтовували свою антинаукову концепцію передусім даними писемних пам'яток. Не заперечуючи ваги, значення даних писемних пам'яток для вивчення історії будь-якої мови, О. О. Потебня, однак, рішуче виступав проти того, щоб історію, наприклад, давньоруської мови, вивчати тільки за даними писемних пам'яток. О. О. Потебня вважав, що дані писемних пам'яток набувають наукового значення тільки тоді, коли вони підтверджуються і фактами живої народної мови. Оскільки старі, архаїчні мовні риси, переважно зберігаються в діалектній мові, то О. О. Потебня вважав, що дані діалектної мови — найважливіше джерело для вивчення історії будь-якої мови, що історія будь-якої мови — це передусім історія її наріччя, діалектів.

У II-й половині XIX ст., як відомо, точилися гострі суперечки про те, чи українська мова є окрема самостійна мова, чи наріччя російської мови. О. О. Потебня і російську і українську мову по відношенню до єдиної в минулому давньоруської мови називав наріччями. Цим самим він по суті визнавав українську мову за таку ж окрему, самостійну мову, як і російська, і виступав на оборону української мови, виступав проти поширеної в ті часи офіційної версії, що «никакого особенного малоросійського язика не было, нет и быть не может». Можливо, Ф. Енгельс мав на увазі і праці

О. О. Потебні, коли в 1866 р. писав, що українська мова «більшістю авторитетів вважається цілком відмінною від великоруської, яку ми звичайно називаємо російською».

На питання, коли ж саме могли виділитися з єдиної руської мови великоруське і малоруське наріччя, О. О. Потебня відповідав так:

«Відокремлення етнографічної одиниці це — не народження дитини і не падіння яблука, про що при спостереженні можна сказати, що воно сталося у скільки-то годин, хвилин і т. д. Тут можна визначити тільки століття, пізніше за яке не могло статися виділення мови. В цьому сенсі і розв'язувалося досі згадуване питання. Висловлена мною думка і скільки знаю не відкинута, була така, що роздроблення Руської мови на наріччя почалось далеко раніше XII століття, тому що на початку XIII століття знаходимо вже безсумнівні сліди поділу самого Велико-русського наріччя на Північне і Південне, а такий поділ необхідно припускає вже існування Малоруського, яке більш відрізняється від кожного з великоруських, ніж останні два одне від одного... «Можна тепер напевне сказати, що поділ Руської мови старовиніший XI століття», бо «вже на початку руської писемності мова наша є лише сукупністю наріччя».

Наявність наведених О. О. Потебнею ознак малоруського наріччя свідчить тільки про початок становлення української мови в X чи XI століттях. Не можна не відзначити і того, що О. О. Потебня у II-й половині XIX ст. рішуче виступав проти поширюваного українськими буржуазними націоналістами твердження, ніби правоукраїнське наріччя існувало вже не тільки в праслов'янській мові, а і в індоєвропейській.

Отже, до розв'язання проблеми походження української мови О. О. Потебня підходив далеко об'єктивніше, ніж чимало його сучасників — українських і російських мовознавців.

У II-й половині XIX ст. точилася тривала полеміка і навколо питання — чи може українська мова бути літературною мовою. Оборонці великодержавницької політики на це питання відповідали категоричним «Ні» і всіляко перешкоджали розвитку української літературної мови.

Навпаки, революційно-демократичні російські і українські письменники, учені на це ж питання відповідали — «так, може бути». Так, М. Г. Чернишевський у 1861 р. писав:

«Запитують інколи: чи здатна малоруська мова досягти вищого літературного розвитку?... Та хіба слід мати тут будь-який сумнів? Та хіба є на світі будь-яка мова чи будь-яке наріччя, що не дістане вищого літературного розвитку, коли плем'я, яке говорить ним, матиме, відповідно до свого розвитку, потребу в літературі».

О. О. Потебня поділяв ці погляди М. Г. Чернишевського. В рецензії на «Народные песни Галицкой и Угорской Руси», зібрані Я. Ф. Головацьким, він писав: «нема мови і наріччя, які б не були здатні стати зваряддями невизначувано різноманітної і глибокої думки».

Оборонці великодержавницької політики царизму, які насильницьки нав'язують українському народові російську літературну мову, писав О. О. Потебня, — дорікають оборонцям вільного розвитку української літературної мови, що вони хочуть позбавити «простий народ користуватись «мовою панівних класів», що вони нав'язують гідкий йому «провінціальний жаргон». На ці закиди О. О. Потебня відповідав: «Це з хворої голови на здорову».

Таким чином, О. О. Потебня у II-й половині XIX ст. був у передових лавах борців за соціальне і національне визволення українського народу, за вільний розвиток його культури і мови.

Доцент А. МОСКАЛЕНКО.

В ГОСТЯХ У ФІЛОЛОГІВ ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Зворушливо теплою була зустріч студентів і викладачів філологічного факультету нашого університету з видатним радянським українським письменником В. М. Сосюрою, що завітав до щирих прихильників його творчості 14 вересня цього року.

Поет прочитав перед численною аудиторією багато ліричних віршів про рідну землю і рідну мову, пісню, що не вмирає ніколи, про благородні людські почуття дружби і кохання, про безмежне прагнення радянської людини до миру на землі.

Схвильовано говорить поет про велич нашої Радянської Батьківщини, яку треба любити, як рідну матір.

Виступ поета переходить у невимушену дружню бесіду. Від імені всіх присутніх доцент З. А. Бабайцева звертається до Володимира Миколайовича Сосюра з проханням поділитись колись своїми спогадами про літературне життя Одеси 20-х років, свідком і учасником якого був письменник. У своїй відповіді Володимир Миколайович порадував присутніх тим, що скоро вийде з друку його ро-

ман «Третя рота», в якому письменник з великою любов'ю згадує про наше місто, розповідає про літературне життя міста періоду 20-х років.

Із словами подяки та щирого привітання виступили від імені викладачів та студентів-філологів декан факультету І. М. Дузь і студентка III курсу Оля Данилова.

Приймаючи квіти, В. М. Сосюра сказав, що вони є символом юності, символом нашої чудової радянської молоді, яку ніколи не перестане любити поет.

До нових же зустрічей, поете нашого дитинства, поете нашої молодості й зрілості!

В. ФАБІАНСЬКА.

Володимир СОСЮРА.

ОДЕСИ

Я цими вулицями йшов,
смаглявий, молодий.
Вели поезія й любов
Мене на смертний бій.

Я в ешелоні відділя
на захід грізний мчав,
де од гармат гула земля
у клекоці заграв.

Де розливалися моря
крові в боїв огні...
Там карі очі, як зоря,
всміхалися мені...

Я з нею в парку цім гуляв,
Поезіє моя,
Не марно парк собі обрав
Шевченкове ім'я.

Дивлюсь у сьайві сонця рельє
На дім кризь днів громи...
Тут міжнародний був готель,
а в нім курсанти, ми,

тих днів, як був я молодим
(карбує Зорін крок).
Про Маркса слухали кризь дім
дешевих цигарок.

На смерть готові за нове,
ми всі були, як спів.
Нам гімнастерки й галіфе
пошили із мішків.
Ти, наче небо голубе,
минулоє, мені;
о люба Шотнек, як тебе
забути у ці дні.

Це ж ти у весну милу ту,
як буря одгула,
мені путьовку золоту
в поезію дала.

Далекий Харків... Днів ясне
обличчя за вікном...
Ти познайомила мене
з Іваном Куликом.

Я вірші грозяні читав
тебе й Кулика,
І він тоді мене забрав
із армії в ЦеКа.

Одесо, місто юні й слав,
ти в сьайві із висот,
Не марно «мамою» назвав
тебе колись народ.

12/IX-1960 р., Одеса.

НА СКЕЛІ

Недавно тихе ти було,
а зараз хвилями грімливо
ти в берег б'єш. Твоє чоло
валів укрили білі гриви.

Стою на скелі. Даль орлина
мене всього взяла в полон.
І скеля в море лине, лине...
І все здається, що це сон.
Добрідень, море. Ти, як небо,
моя безмірна любов.

— Я злодійкою не була ніколи,
— і написала рівним звичайним
своїм почерком пояснювальну за-
писку: мовляв, трапилось вперше,
винна обмеженість кругозору і
більше не буду.

У дні, коли готувався суд, вона
була частою гостею в кабінеті де-
кана, часто витягувала носову

Давно закоханий у тебе,
Я од Дніпра сюди прийшов.

З Дінцем у серці... Даль
клекоче...

Один на скелі я стою,
І мов широкі, сині очі
у душу дивляться мою...

13-IX-1960 р. Одеса.

хустку і прикладала її до очей,
виявляла бажання виконувати
будь-які доручення громадських
організацій. На суді вона заявила:

— Ми, філологи, знаємо життя
з книг. Але життя, — тут вона за-
плакала, — не таке, як у книгах.
Воно важче.

Цим самим вона просила звер-
нути увагу на її життя. Виросла
без батька, школу закінчила з зо-
лотою медаллю, тривалий час пра-
цювала контролером на фумікуле-
рі, — знає справжнє життя. Торік
взимку у них згоріла хата. До-
помагала матері.

І зараз, коли я пишу ці рядки і
не бачу перед собою Надії, не чує
її голосу, я схильний пожаліти її і

не судити суворо. Але там, на су-
ді, такого почуття не було. У біль-
шості — не було, і не тому, що
зробилися всі жорстокими, а тому,
що нещирою була Надія, несправ-
ведливою; що хоч вона і плакала,
але говорила спокійні, продумані,
часом красиві фрази і майстерно
зверталася до чутливих струн в

студентських серцях.
Іра Тютюнник, Галя Майданюк
та інші товариші на жалісливі
слова Надії про важке життя ска-
зали:

— Не тобі одній було важко. Не
ти одна — сирота. Не ти одна пра-
цюєш.

— Слухай, Надю! — зверталася
до підсудної Іра. — Ти кажеш, що
жаліла матір, що допомагала їй.
Але як з цим примирити ось та-
кий факт? Взимку, якраз тоді, ко-
ли у вас згоріла хата, ти привез-
ла з дому 1000 карбованців, щоб
що-небудь придбати собі. Де ти
їх взяла? У матері? А хіба їй во-
ни тоді не були потрібні?

В ході суду стало відомо, що у

Надії якось виявили в чемодані
5000 карбованців. Тоді це тільки
здивувало. Тепер — насторожило.
Згадали, що знайшли їх незаба-
ром після того, як в гуртожитку
були обкрадені дві кімнати. Зажа-
дали пояснень:

— Що за гроші? Звідки?
І пішла тут Надія крутити.
— Це друг з китобійної флоти-
лії дав. Його звуть Саша.

Викликали Сашу.
— Давав гроші?
— Давав. Я ночував на судні і
боявся їх лишити біля себе.

— Коли?
— В червні.
— Скільки?
— 6500.
— Якими купюрами?
— По 100, 50, дві чи три — по
25.

А в Надії гроші знайшли в трав-
ні, купюри були найрізноманітні-
ші. В травні Саша був у плаван-
ні. Отже, Саша відпадає. Звідки
ж гроші? Надія не відповіла.

Якось дівчині прийшов грошо-
вий переказ на 500 крб. Від кого
гроші?

— Від друга, від Сергія, — без-
турботно відповіла Надія.

— А Саша?
— Ну й що? Сергій — далекий
родич.

— Чому ж це він такий щедрий,
цей далекий родич? — питав на су-
ді декан факультету. — І що мбгло
примусити молоду дівчину легко
брати гроші, які їй, бачите, надси-
лають? Де її дівоча гідність? І
якби тільки Сергій та Саша! А то
ж ще були й інші.

Так, були. Про це теж говорили
однокурсники, згадуючи, що бачи-
ли часто Надію в товаристві не-
певних молодих людей, бачили
п'яньєнку. А говорити про це було
важко, бо тут була і їх вина. Що
не надавали серйозного значення!
Що вчасно не зупинили! Що по-
боялися псувати добрі відносини!

Говорили, правда, що не личить
дівчині поводити себе нескромно.
Не слухає? Ії діло. Ні, мабуть, по-
милілися: було це і їхнє діло.
Треба було примусити слухати!

Однокурсники це зрозуміли. Ба-
чили свою вину. Як бачили її і в
тому, що не надавали значення
дрібничкам: там Надія взяла чийсь
ложечки з нержавіючої сталі, там
— гребінці. Вони каралися своєю
виною, а от Надія — ні. Вона
плакала і в той же час встигала
робити помітки в своєму блокно-
тику.

— Тут сказали неправду. Мій
чемодан не був закритим, — вичи-

Не дали б тому, що на п'ятому
курсі перестали її жаліти. Вона
поводила себе з курсом грубо, пи-
хато. Дівчата з гуртожитку на-
вчилися чути фальш у Надіних
скаргах. Ії не вірили. А в декана-
ті вірили. А чого ж? Тиха, скром-
на, слухняна. Не те, що той Олій-
ник, якого судили навесні.

Між іншим, цікава деталь. На-
весні деканат передав на това-
риський суд справу Олійника.
Разом з товаришами він співав
вночі на Дерibasівській і був за-
триманий міліціонером. Співали:
«Капітан, капітан, улыбнитесь».
Після суду, на якому Олійника
картали секретар комсомольської
організації курсу, викладачі і де-
які старшокурсники, а всі мешкан-
ці однієї з них кімнати в гурто-
житку гаряче захищали, так от
після суду Олійника обрали до
бюро факультетської комсомоль-
ської організації. Виявили дові-
р'я.

Мельничук же вчена рада фа-
культету виявила велике довір'я,
давши стипендію імені Лесі Укра-
їнки. А через декілька місяців пі-
сля засідання вченої ради її судили.

Ці два довір'я і два суди говорять
про те, що деканат і партійна ор-
ганізація факультету не зовсім
добре знають думки і настрої сту-
дентів, не вивчають їх, не прислу-
хаються до них. Звичайно, ні де-
кан, ні секретар партійної органі-
зації не могли знати, що Мельни-
чук вкраде, але вони повинні були
знати про справжнє ставлення
курсу до Мельничук. А це став-
лення їх насторожило б, бо воно
не було бездоганим.

Три години йшло засідання су-
ду. Виступили десятки людей.

Хороше сказала студентка III
курсу Данилова.

— Коли хтось вкраде 3 кубометри
дров — ті кубометри спливають.
Це буде коштувати сотні карбо-
ванців. Але як оцінити те, що
вкраде з дитячих душ такий ось
викладач, як Мельничук? Як спи-
сати її крадіжку? Викладачем
вона не може бути хорошим. Я не
вірю в неї, як у вихователя.

— Я говорю від імені студентів,
що проходять практику в Тузлів-
ській середній школі, — сказала
студентка V курсу Романенко. —
Мене просили передати: ми вима-
гаємо суворої кари.

— Приєднуюсь, — говорить Ма-
рія Сівацька.

— Приєднуюсь, — говорить Га-
лина Майданюк.

— Приєднуємось, — лунає з за-
ду.

І ці невблаганні судді були пра-
ві. Немає роботи більш відпові-
дальної, як робота вчителя. Бра-
тися за неї треба з чистими рука-
ми, чистою совістю, високою гід-
ністю. Треба бути прямим і ясним.

...Через три з половиною години,
о 7 годині 40 хвилин ввечера, Фе-
дір Павлович оголосив вирок.

Суд вирішив прохати ректора
виключити Мельничук з універси-
тету з правом поновлення через
два роки при позитивній характе-
ристиці з місця роботи. Суд до-
ручив громадським організаціям
факультету зв'язатися з тим ко-
лективом, куди піде працювати
Надія, щоб визначити, чи гідна
буде вона знову сісти за студент-
ську лаву, щоб потім прямо дивитися
у вічі дітям і вчити їх добро.

Б. ДЕРЕВ'ЯНКО.

Заступник редактора
М. В. ПАВЛЮК.